

ВІДГУК
офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Гончар Любові Вікторівни
про дисертаційне дослідження
Тетяни АЛЕКСАХІНОЇ «Теорія і практика розвитку іншомовної
компетентності майбутніх економістів на другому (магістерському) рівні
вищої освіти на засадах інформаційно-цифрового підходу»
на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі
спеціальності 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти

Подана на рецензування докторська дисертація присвячена розв'язанню актуальної наукової та науково-практичної проблеми розвитку іншомовної компетентності майбутніх економістів на другому (магістерському) рівні вищої освіти на засадах інформаційно-цифрового підходу. Робота виконана в руслі сучасних трансформацій вищої освіти, цифровізації професійної підготовки, інтернаціоналізації економічної діяльності та посилення вимог до іншомовної професійної комунікації фахівців економічного профілю.

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами, планами, темами

Актуальність теми докторської дисертації не викликає сумнівів. У сучасних умовах відновлення України, посилення міжнародної економічної співпраці, зростання ролі грантової діяльності, міждержавної фінансової взаємодії та академічної мобільності іншомовна компетентність майбутнього магістра з економіки вже не може розглядатися як допоміжний складник підготовки. Вона постає як професійний інструмент, без якого ускладнюється доступ до аналітичних джерел, міжнародних програм, інвестиційних ініціатив, донорських проєктів, професійного листування та участі у фаховій комунікації.

Особливо переконливою є прив'язка теми до чинного нормативного поля. Авторка обґрунтовано спирається на Закон України «Про вищу освіту», Стандарт вищої освіти за спеціальністю «Економіка» для другого (магістерського) рівня, дескриптори Національної рамки кваліфікацій, загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти CEFR, а також на новітні законодавчі зміни щодо застосування англійської мови в Україні. Це засвідчує, що проблематика дисертації має не лише теоретичний, а й виразний державницький вимір. У роботі також чітко показано її зв'язок із потребами інтернаціоналізації економічної освіти та підготовки фахівців, здатних діяти в міжнародному професійному середовищі.

Важливо, що дисертацію виконано відповідно до плану наукових досліджень Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка як складову комплексної теми «Професійне становлення фахівця в умовах цифрового освітнього середовища» (державний реєстраційний номер №0125U000329). Отже, дослідження має належний інституційний і програмний зв'язок із науковими пріоритетами закладу вищої освіти.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, загалом є достатньо обґрунтованими. Це забезпечено чітко окресленим науковим апаратом дослідження: визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, провідну ідею, концепцію дослідження. Логіка викладу послідовна: від аналізу наукової розробленості проблеми й нормативних засад іншомовної підготовки авторка переходить до уточнення сутності іншомовної компетентності, обґрунтування інформаційно-цифрового підходу, розроблення організаційно-педагогічної системи, визначення умов її реалізації, створення діагностувальної системи й експериментальної перевірки ефективності.

Позитивно слід оцінити методологічну базу дослідження. У роботі використано комплекс взаємодоповнювальних методів: теоретичних, емпіричних і статистичних. Авторка не обмежується описом педагогічного експерименту, а демонструє прагнення до доказовості через застосування перевірки стартової зіставності груп, t-критерію для зв'язаних вибірок, ANCOVA, оцінювання розмірів ефекту та корекції множинних порівнянь за процедурою Holm. Такий інструментарій суттєво підсилює аргументованість висновків.

Обґрунтованість результатів посилюється і масштабом експериментальної бази. До дослідження було залучено сім закладів вищої освіти України, а загальна кількість учасників становила 536 осіб, з них 272 в експериментальній групі та 246 у контрольній. Це дозволяє говорити про достатню репрезентативність емпіричного матеріалу й уникнення надмірної локальності висновків.

Заслуговує на схвалення й те, що надані рекомендації пов'язані з конкретними елементами впровадження отриманих результатів: оновленням змісту підготовки, використанням LMS, мобільних застосунків, мультимедійних ресурсів, інструментів штучного інтелекту, створенням діагностувальної інструментарію, упровадженням авторського курсу й навчально-методичного супроводу.

3. Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертації

Наукова новизна дисертації полягає передусім у тому, що в ній розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено організаційно-педагогічну систему розвитку іншомовної компетентності майбутніх магістрів з економіки на засадах інформаційно-цифрового підходу. Новизна роботи не зводиться до поєднання відомих інструментів. Авторка пропонує цілісне бачення іншомовної підготовки як інтегрованої системи, де іншомовна комунікація поєднується з професійними завданнями економіста, цифровими практиками, автентичними жанрами та формувальним оцінюванням.

До науково нових положень слід віднести також уточнення сутності іншомовної компетентності майбутніх магістрів з економіки та її структури як єдності шести компонентів: лінгвістичного, прагматичного, дискурсивного, соціокультурного, комунікативного й рефлексивного. Таке структурування дає підстави для більш точного проектування змісту підготовки й критеріїв оцінювання. Помітною є і новизна діагностувальної системи, побудованої на дев'яти показниках і чотирирівневій інтерпретації результатів.

Достовірність наукових положень забезпечується кількома чинниками: опорою на широку джерельну базу, поєднанням теоретичного й емпіричного аналізу, використанням адекватного статистичного інструментарію, багатобазовим педагогічним експериментом, а також узгодженістю між концептуальними положеннями, методикою перевірки та отриманими висновками. Особливо важливо, що авторка не обмежується констатацією позитивної динаміки, а показує статистично значущу перевагу експериментальної групи за всіма дев'ятьма показниками, з найбільш виразними зрушеннями в діалогічній взаємодії, ситуативній адаптації мовлення та доборі професійно релевантних мовних засобів.

4. Значення одержаних результатів для науки і практики

Одержані результати мають значення як для педагогічної науки, так і для освітньої практики. Для науки важливим є розширення теоретичних уявлень про цифровізацію іншомовної підготовки не як сукупність окремих сервісів, а як організаційно-педагогічну систему з чітко визначеними цілями, умовами, засобами, механізмами моніторингу та критеріями результативності. Робота робить внесок у теорію професійної освіти, теорію та методикою професійної освіти, цифрову дидактику, а також у дослідження професійно орієнтованої іншомовної підготовки в магістратурі.

Практичне значення дисертації також є вагомим. У роботі представлено монографічний опис проблеми, авторський курс «Іноземна мова професійного спрямування», навчально-методичні матеріали, робочі зошити, методичні

інструкції, тестові завдання та діагностувальний інструментарій. Усе це може бути використано в закладах вищої освіти для модернізації іншомовної підготовки майбутніх економістів, для внутрішнього моніторингу якості освіти, для оновлення освітніх програм та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

Окремо варто відзначити, що результати роботи мають не лише локальне, а й ширше значення для української системи вищої освіти. Умови цифрової трансформації, змішаного навчання, академічної мобільності, використання ШІ та потреби в іншомовній комунікації є спільними для багатьох спеціальностей. Тому окремі елементи запропонованої системи можуть мати міжгалузевий потенціал.

5. Характеристика структури і змісту дисертації

Структура дисертації є логічною, цілісною й відповідає меті та завданням дослідження. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг становить 485 сторінок, з них 368 сторінок основного тексту. Список джерел охоплює 365 найменувань, з яких 243 іноземною мовою. Робота містить 14 таблиць, 24 рисунки та 16 додатків. Такий обсяг і композиція відповідають рівню докторської дисертації.

Перший розділ присвячений аналізу стану розробленості проблеми, нормативних засад і цифрового освітнього середовища. У другому розділі розкрито теоретичні основи дослідження, уточнено структуру іншомовної компетентності та обґрунтовано авторську систему. У третьому розділі подано практичні засади реалізації системи, організаційні й педагогічні умови, модернізацію змісту, форм, методів і засобів навчання. Четвертий розділ містить діагностичну систему та результати експериментальної перевірки ефективності. Загальні висновки корелюють із поставленими завданнями і підсумовують логіку всієї роботи.

6. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Основні положення дисертації достатньо повно відображено у 38 публікаціях, із них 22 одноосібні. Серед них 1 монографія, 13 статей у наукових фахових виданнях України, 4 статті у закордонних виданнях, з яких 3 проіндексовані у Web of Science/Scopus, 1 навчальний посібник, 16 матеріалів апробаційного характеру. Такий корпус публікацій свідчить про належний рівень апробації та поступове оприлюднення результатів дослідження.

Позитивним є також те, що результати дисертації апробовано на міжнародних і всеукраїнських наукових заходах, а також обговорено на

кафедральних і міжкафедральних засіданнях та в науковій лабораторії. Це свідчить про достатню публічність і наукову перевірку висунутих положень.

7. Дотримання вимог академічної доброчесності

Дисертація виконана з дотриманням вимог академічної доброчесності. У роботі чітко окреслено особистий внесок здобувача у працях, опублікованих у співавторстві. Окремо зазначено, що матеріали кандидатської дисертації 2017 року у тексті докторської дисертації не використовувалися. Це є важливим з позиції розмежування попередніх і нових наукових результатів.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Попри загальну високу оцінку роботи, дисертація містить окремі положення, що можуть бути предметом наукової дискусії.

1. Авторка переконливо обґрунтовує інформаційно-цифровий підхід як провідний, водночас місцями виникає потреба в ще чіткішому розмежуванні його статусу як саме методологічного підходу та його співвідношення з компетентнісним, діяльнісним, системним і особистісно орієнтованим підходами. У тексті це розмежування загалом наявне, проте могло б бути подано ще більш концентровано, особливо в частині критеріїв, за якими саме інформаційно-цифровий підхід визначається як провідний.

2. У роботі широко представлено цифрові засоби, LMS, мобільні застосунки та інструменти штучного інтелекту. Водночас більшої деталізації потребує питання стабільності результатів за різних рівнів цифрової інфраструктури в закладах вищої освіти. З огляду на нерівномірність технічного забезпечення ЗВО України, було б корисно окремо подати мінімальні інституційні умови, за яких система може бути впроваджена без істотної втрати результативності.

3. Діагностувальна система виглядає змістовно переконливою, водночас певної додаткової уваги заслуговує психометричне обґрунтування окремих шкал та показників. Це, власне, визнає і сама авторка у перспективах подальших досліджень. Для докторської дисертації бажаним було б дещо ширше представлення саме процедур стандартизації й перевірки надійності інструментарію.

4. У дисертації зафіксовано статистично значущі позитивні зміни за всіма показниками, водночас профіль ефектів є нерівномірним: частина ефектів має великий або помітний розмір, тоді як інші є малими, хоч і надійними статистично. Це не знижує загальної цінності результатів, але потребує додаткового обговорення щодо того, які саме компоненти системи зумовлюють найсильніші зрушення, а які виявляються менш чутливими до формувального впливу.

5. Перспективним для подальшої розробки є питання перенесення запропонованої системи на інші спеціальності економічного й управлінського спрямування. У роботі цей потенціал окреслено, але не розгорнуто достатньою мірою. Для посилення результатів дослідження доречним було б показати, які елементи системи є універсальними, а які жорстко прив'язані саме до спеціальності «Економіка».

Наведені зауваження не мають принципового характеру, не знижують загальної високої оцінки дисертації й розглядаються радше як напрями подальшої наукової дискусії та розвитку дослідження.

9. Загальний висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук»

Докторська дисертація «Теорія і практика розвитку іншомовної компетентності майбутніх економістів на другому (магістерському) рівні вищої освіти на засадах інформаційно-цифрового підходу» є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому розв'язано важливу наукову проблему, що має істотне значення для теорії та методики професійної освіти, цифровізації вищої освіти та практики професійної підготовки майбутніх економістів.

За актуальністю, ступенем наукової новизни, теоретичною і практичною значущістю, рівнем обґрунтованості наукових положень, повнотою апробації та публікацій, а також за загальним рівнем виконання дисертація відповідає вимогам, установленим до докторських дисертацій, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук.

Дисертація відповідає пп. 7-9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 (зі змінами від 19.05.2023), а її авторка, Тетяна Алексахіна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

**доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри управління та
адміністрування ДВНЗ «Донбаський
державний педагогічний університет»**

Любов ГОНЧАР

Підпис доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри управління та адміністрування Л.В. Гончар підтверджую

Начальник відділу кадрів

Євген СИЛІН

